

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

وزارت علوم تحقیقات و فناوری

دانشگاه آیت... العظمی بروجردی (ره)

دانشکده علوم انسانی

گروه حقوق

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

رشته

حقوق خصوصی

عنوان

بررسی حضانت طفل متولد از رحم اجاره ای در فقه و حقوق

استاد راهنما

دکتر حسین هوشمند

استاد مشاور

دکتر میثم خزائی

دانشجو

محبوبه جهان نما رحیمی

زمستان ۱۳۹۴

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

وزارت علوم تحقیقات و فناوری
دانشگاه آیت... العظمی بروجردی (ره)

صور تجلسه دفاع

با تاییدات خداوند متعال جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد / خانم / آقای _____ در رشته

_____ گرایش _____ تحت عنوان _____

که در تاریخ _____ در جلسه شورای تحصیلات تکمیلی به تائید رسیده است با حضور استاد (استادان) راهنما، مشاور و هیات

داوران در دانشگاه آیت... العظمی بروجردی (ره) در تاریخ / / تشکیل گردید. در این جلسه، پایان نامه فوق با موفقیت مورد دفاع قرار

گرفت. نامبرده نمره به عدد _____، به حروف _____ و امتیاز _____ را دریافت نمود.

استاد (استادان) راهنما

1- امضاء

2- امضاء

استاد (استادان) مشاور

1- امضاء

2- امضاء

هیات داوران

1- امضاء

2- امضاء

معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه

ت

تقدیم به

« ساحت مقدس حضرت صاحب الزمان (عج) »

منجی عدالت گستر بر عالم .

« و بر ساحت مقدس شهدای گرانقدر اسلام از ابتدا تا کنون . »

« پدر بزرگوارم »

پدری که دلسوزانه از کودکی مشوق و پشتوانه مستحکم من بوده.

« مادرمهربانم »

که زیباترین نعمت خداوندی است، او که آرام بخش ترین لحظات زندگی را برایم فراهم کرد تا بتوانم

سخت ترین لحظات زندگی را پشت سر بگذارم.

« و بالاخص همسرم عزیزم »

که حضور معنوی ایشان همواره چراغ راه زندگانی ام بوده است و صبورانه و مهربانانه، با جان و دل مرا در تهیه این اثر یاری نمود.

باشد که توفیق آن یابم تا ذره ای از دریای بیکران محبت شان را جبران کنم.

سپاسگزاری

پس از حمد و ثنای الهی که نعمت بندگی، سلامتی و کسب علم و دانش را به این حقیر عنایت فرمود.

ضمن سپاس و تشکر فراوان از جناب آقای دکتر هوشمند که بعنوان استاد راهنما در طی این پایان نامه

کمک شایان توجهی نمودند و از محضر دکتر خزائی بعنوان استاد مشاور و مدیر گروه حقوق که در طی

این دوره از شمع وجودشان بهره مند شدم نیز کمال تشکر و قدردانی را دارم.

تعهد نامه

عنوان پایان نامه:

اینجانب دانشجوی دوره کارشناسی ارشد

رشته

دانشکده دانشگاه آیت ا... العظمی بروجردی (ره) تحت

راهنمایی متعهد می شوم:

- نتایج ارائه شده در این پایان نامه حاصل مطالعات علمی و عملی اینجانب بوده، مسئولیت صحت و اصالت مطالب مندرج را به طور کامل بر عهده می گیرم.
- در خصوص استفاده از نتایج پژوهشهای محققان دیگر به مرجع مورد نظر استناد شده است.
- مطالب مندرج در این پایان نامه را اینجانب یا فرد دیگری به منظور اخذ هیچ نوع مدرک یا امتیازی تاکنون به هیچ مرجعی تسلیم نکرده است.
- کلیه حقوق معنوی این اثر به دانشگاه آیت ا... العظمی بروجردی (ره) تعلق دارد. مقالات مستخرج از پایان نامه، ذیل نام دانشگاه آیت ا... العظمی بروجردی (ره) به چاپ خواهد رسید.
- حقوق معنوی تمام افرادی که در به دست آمدن نتایج اصلی پایان نامه تاثیر گذار بوده اند در مقالات مستخرج از رساله رعایت خواهد شد.

تاریخ

نام و امضاء دانشجو

مالکیت نتایج و حق نشر

- ❖ کلیه حقوق معنوی این اثر و محصولات آن (مقالات مستخرج، برنامه های رایانه ای، نرم افزارها و تجهیزات ساخته شده) به دانشگاه آیت ا... العظمی بروجردی (ره) تعلق دارد و بدون اخذ اجازه کتبی از دانشگاه قابل واگذاری به شخص ثالث نیست.
- ❖ استفاده از اطلاعات و نتایج این پایان نامه بدون ذکر مرجع مجاز نیست.

چکیده

حضانة واژه ای عربی به معنای حفظ کردن، در کنار گرفتن، پرورش دادن است و در اصطلاح عبارت است از نگهداری مادی و معنوی طفل توسط کسانی که قانون مقرر داشته است. در قوانین جمهوری اسلامی ایران تعریفی از حضانة ارائه نگردیده و در قانون مدنی تحت عنوان نگهداری و تربیت اطفال به حضانة اشاره شده است و البته تعریف حضانة به عرف و رویه قضایی واگذار گردیده است. از آنجا که ناباروری یکی از مشکلات خانواده ها در اقصی نقاط گیتی است. یک راه حل برای این معضل استفاده از رحم جایگزین است. پدیده نوینی که در طی آن بانوی صاحب رحم، نطفه یا جنین فرد دیگری را در رحم خود حمل می کند و متعهد می گردد پس از دوران بارداری وزایمان، بر مبنای قرارداد از پیش منعقد شده بین او و زوج نابارور (پدر و مادر حکمی) و نوزاد حاصل را به زوج صاحب گامت تحویل دهد.

از آنجا که انتساب طفل به پدر، مبتنی بر خلقت کودک از نطفه اوست و صاحب اسپرم، پدر طفل محسوب می شود. بنابراین تعیین نسب پدری و همچنین تعیین حضانة طفل متولد از بارداری در جانشینی با دشواری خاصی روبرو نیست. و در این خصوص هیچ تفاوتی ما بین حضانة اطفال متولد شده به روش طبیعی و اطفال متولد از رحم جایگزین نیست. لکن در خصوص نسب مادری و تعیین حضانة طفل با چالش هایی رو به رو هستیم و ما را با این پرسش اساسی روبه رو می سازد که حضانة این طفل با کدامیک از این دو مادر است؛ مادر جانشین یا مادر حکمی؟ با توجه به اینکه قواعد مربوط به حضانة جزء قواعد آمره بوده و در ارتباط با نظم عمومی و اخلاق حسنه تلقی می شود باید تنها نسبت به ابوین طفل و سایر افرادی که به موجب قانون مجاز به این کار می باشند مجری دانست و هیچ کس دیگری حقی در حضانة طفل ندارد. البته مادر جانشین، که طفل نه ماه از شیر جانی و خون او تغذیه نموده و در اثر آن رشد و نمو کرده است به طریق اولی مادر رضاعی طفل منسوب شده و بین آنها صرفاً محرمیت و ممنوعیت در نکاح که تنها اثر نسب رضاعی می باشد ایجاد خواهد شد لکن حضانة چنین طفلی بسته به اینکه در فرایند تلقیح مصنوعی اشتباهی رخ گرفته باشد یا خیر متفاوت خواهد بود. در صورتی که زن صاحب رحم دارای شوهر باشد و تمسک به قاعده فراش ممکن باشد طفل به شوهر آن زن ملحق می گردد و نتیجتاً حضانة این طفل بر عهده زن صاحب رحم و شوهرش است اما اگر تمسک به قاعده فراش ممکن نباشد یا زن صاحب رحم مجرد باشد با وجود تشتت نسبتاً زیاد آراء می توان گفت طفل به صاحب نطفه تعلق دارد و حضانة طفل بر عهده صاحب رحم و صاحب نطفه است.

این پایان نامه تلاشی برای تعیین دقیق حضانة چنین اطفالی در پرتو تحقیق و مطالعه بیشتر در منابع فقهی و حقوقی است.

کلید واژه : حضانة ، نسب ، حق ، مادر حکمی ، مادر جانشین

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱.....	مقدمه.....
۲.....	۱- بیان مساله.....
۲.....	۲- اهمیت تحقیق.....
۳.....	۳- اهداف تحقیق.....
۳.....	۴- سوالات تحقیق.....
۳.....	۵- فرضیات.....
۴.....	۶- پیشینه موضوع.....
۴.....	۷- روش شناسی تحقیق.....
۵.....	۸- چهارچوب نظری.....

فصل اول : کلیات

۷.....	۱-۱ - مفهوم شناسی.....
۷.....	۱-۱-۱- تلقیح مصنوعی و انواع آن.....
۷.....	۱-۱-۱-۱- تعریف تلقیح مصنوعی.....
۷.....	۱-۱-۱-۲- انواع تلقیح مصنوعی.....
۷.....	۱-۱-۱-۲-۱- تلقیح اسپرم شوهر به همسر.....
۷.....	۱-۱-۱-۲-۲- تلقیح اسپرم زن بیگانه به رحم زن نازا.....
۸.....	۱-۱-۱-۳-۲- تلقیح تخمک زن بیگانه به رحم زن نازا.....
۸.....	۱-۱-۱-۴-۲- تلقیح اسپرم و تخمک بیگانه در محیط آزمایشگاه و انتقال آن به رحم.....
۹.....	۱-۱-۱-۵-۲- ترکیب اسپرم و تخمک زن و شوهر و اتقال جنین حاصل به رحم زن بیگانه.....

- ۱-۱-۲-۱-اجاره رحم و مادر جانشین.....۱۰
- ۱-۱-۲-۱-مفهوم استفاده از رحم جایگزین.....۱۰
- ۱-۱-۲-۲-حالات استفاده از رحم جایگزین.....۱۲
- ۱-۱-۲-۱-جانشینی با استفاده از تخمک یا جنین اهدایی.....۱۲
- ۱-۱-۲-۲-۱-جانشینی با استفاده از جنین اهدایی.....۱۲
- ۱-۱-۲-۲-۲-جانشینی با استفاده از تخمک اهدایی.....۱۳
- ۱-۱-۲-۲-۱-اجاره رحم یا جانشینی کامل.....۱۴
- ۱-۱-۳-۱-حضانت.....۱۵
- ۱-۱-۳-۱-حضانت در لغت و اصطلاح.....۱۵
- ۱-۱-۳-۲-تعریف علمای حقوق و فقه امامیه از حضانت.....۱۶
- ۱-۱-۳-۳-حضانت در قانون مدنی.....۱۷
- ۱-۲-۱-قرارداد رحم جایگزین و ماهیت آن.....۱۸
- ۱-۲-۱-قرارداد رحم جایگزین.....۱۸
- ۱-۲-۲-ماهیت قرارداد رحم جایگزین.....۲۰
- ۱-۲-۲-۱-عقد بیع بودن قرارداد رحم جایگزین.....۲۰
- ۱-۲-۲-۲-عقد اجاره بودن قرارداد رحم جایگزین.....۲۰
- ۱-۲-۲-۳-عقد جعاله بودن قرارداد رحم جایگزین.....۲۱
- ۱-۲-۲-۴-عقد ودیعه بودن قرارداد رحم جایگزین.....۲۲
- ۱-۲-۲-۵-نظریه منتخب.....۲۳
- ۱-۳-۱-پیشینه و سیر قانون گذاری.....۲۵
- ۱-۳-۱-پیشینه.....۲۵

۲۷..... ۱-۳-۲- سیر قانون گذاری.....

فصل دوم : مشروعیت قرارداد رحم جایگزین و جنبه های مثبت و منفی آن

۳۱..... ۱-۲- دیدگاه مخالفان و موافقان.....

۳۱ ۱- ۱- ۲- دیدگاه مخالفان.....

۳۱..... ۱-۱-۱- آیات.....

۳۲..... ۱-۲- روایات.....

۳۴..... ۱-۲- دیدگاه موافقان.....

۳۸..... ۱-۲- دیدگاه حقوقدانان.....

۳۸..... ۲-۲- ابعاد مثبت و منفی رحم اجاره ای.....

۳۸ ۱-۲- ابعاد مثبت.....

۳۹ ۲-۲- ابعاد منفی.....

۴۰..... ۳-۲- جمع بندی.....

فصل سوم : بررسی نسب طفل متولد از رحم اجاره ای

۴۳..... ۱-۳- تعریف نسب ،زمینه های پیدایش و اقسام آن.....

۴۳..... ۱-۱-۳- نسب در لغت و اصطلاح.....

۴۳..... ۱-۱-۱-۳- نسب در لغت.....

۴۳ ۱-۱-۲- تعریف اصطلاحی نسب.....

۴۵..... ۱-۳- زمینه های پیدایش نسب.....

۴۶..... ۱-۳- اقسام نسب.....

۴۶..... ۱-۳-۱- احکام نسب مشروع یا قانونی (ناشی از نکاح).....

- ۴۷.....۳-۱-۳-۲-احکام نسب ناشی از شبهه.....
- ۴۸.....۳-۱-۳-۳-احکام نسب ناشی از زنا.....
- ۴۸.....۳-۱-۳-۴-احکام نسب ناشی از تلقیح مصنوعی.....
- ۴۸.....۳-۲-اثبات نسب.....
- ۴۸.....۳-۲-۱-اثبات نسب مادری.....
- ۴۹.....۳-۲-۱-۱-مادر دانستن زن صاحب رحم.....
- ۵۲.....۳-۲-۱-۲-وجود دو مادر قانونی برای طفل.....
- ۵۳.....۳-۲-۱-۳-مادر دانستن زن صاحب تخمک.....
- ۵۵.....۳-۲-۱-۴-نسب زن صاحب رحم با طفل.....
- ۵۶.....۳-۱-۲-اثبات نسب پدری.....
- ۵۷.....۳-۱-۲-۱-اماره فراش.....
- ۶۳.....۳-۱-۲-۲-شهادت و امارات قضایی.....
- ۶۳.....۳-۱-۲-۳-آزمایش خون.....
- ۶۴.....۳-۱-۲-۴-عوامل ارثی و زیست شناسی(تن پیمایی).....
- ۶۶.....۳-۲-جمع بندی.....

فصل چهارم : حضانت

- ۶۹.....۴-۱-ماهیت و فلسفه حضانت.....
- ۶۹.....۴-۱-۱-ماهیت حضانت.....
- ۷۰.....۴-۱-۲-فلسفه حضانت.....
- ۷۱.....۴-۲-حضانت ناشی از جانشینی در بارداری.....
- ۷۱.....۴-۲-۱-واکاوی موضوع حضانت بعد از تولد طفل ناشی از رحم جایگزین.....

۷۴۱-۱-۲-۴-حضانة مادر صاحب رحم
۷۸۲-۱-۲-۴-حضانة هردو و يا هيچ يك از دو مادر
۸۰۳-۱-۲-۴-حضانة مادر صاحب تخمك
۸۸۲-۲-۴-نقطة طفل متولد از رحم اجاره ای
۹۰۳-۲-۴-اشتباه در فرایند تلقیح مصنوعی و حضانة طفل متولد از آن
۹۱۱-۳-۲-۴-شوهردار بودن زن صاحب رحم
۹۳۲-۳-۲-۴-عدم اعمال قاعده فراش ويا حالت تجرد زن صاحب رحم
۹۸۲-۴-جمع بندی
۱۰۲پيشنهادات
۱۰۳منابع

مقدمه

از جمله مسائل مستحدثه فقهی و حقوقی در عصر حاضر که با رشد فزاینده ای رو به رو است، تولد طفل متولد از رحم جایگزین است. چرا که داشتن فرزند آرزوی هر زوجی می باشد و این میل از ابتدای خلقت آدم تا به امروز و آینده وجود داشته و خواهد داشت. طفلی که بدین طریق متولد می شود از همان نخستین مرحله زندگی با حقوق شرعی و نهاد های قانونی ارتباط اجتناب ناپذیری پیدا می کند؛ که از آن جمله حق حضانت است چرا که هنگامی که اساس خانواده به هم می ریزد و کانون جوشان مهر و محبت به جایگاهی برای گروگشی و انتقام کشی از یکدیگر تبدیل می شود و یا زمانی که مرگ گریبان یکی از والدین را می گیرد، مهمترین چالش پیش روی خانواده سرنوشت کودک می باشد .

از آنجا که مساله حضانت این گونه اطفال در فقه و حقوق اسلامی مورد بررسی مستقل قرار نگرفته است مسلماً خلاءهای قانونی در این زمینه موجود است. لذا از مهمترین احکامی که در ارتباط با طفل ناشی از جانشینی در بارداری می بایست مشخص گردد بررسی وضعیت فقهی و حقوقی چنین اطفالی است.

اهمیت این بحث از آن روست که در به وجود آمدن نوزاد علاوه بر والدین حکمی، زن صاحب رحم نیز نقش مهمی در رشد و نمو کودک ایفا نموده است و امکان الحاق مستقیم طفل به هر دو طرف وجود دارد. به همین جهت این پایان نامه در چهار فصل گرد آمده که در فصل دوم و سوم آن به ترتیب به مشروعیت رحم جایگزین و نسب طفل متولد از رحم اجاره ای اختصاص یافته است چرا که تا زمانی که مساله مشروعیت و نسب این گونه اطفال حل نگردد، تعیین تکلیف موضوع حضانت به خوبی روشن نخواهد گشت.

۱- بیان مساله

قرارداد استفاده از رحم جایگزین، یکی از روش های جدید درمان ناباروری است که به موجب آن زنی که مادر جایگزین نامیده می شود توافق می نماید تا با استفاده از روش های کمکی تولید مثل، جنین حاصل از اسپرم و تخمک زن و شوهر نابارور و متقاضی استفاده از رحم جایگزین که والدین حکمی نامیده می شوند یا اشخاص ثالث را در محیط آزمایشگاه لقاح یافته را حمل و پس از تولد نوزاد، وی را به والدین حکمی تحویل دهد. (حسینی، ۱۳۹۰، ص ۵۶)

حضانة و نگهداری در اصطلاح حقوقی به نگهداشتن طفل، مواظبت، مراقبت از او و تنظیم روابط او با خارج است، با رعایت حق ملاقات که برای خویشان نزدیک طفل شناخته شده است. (صفایی، امامی، ۱۳۸۷، ص ۳۴۴) که مسلماً این تعریف، حضانة اطفال متولد از رحم جایگزین را نیز شامل میگردد.

با احراز انتساب کودک تولد یافته از رحم اجاره ای به پدر و مادر شرعی، وی در حکم متولد از نکاح خواهد بود و از کلیه حقوق کودکان مشروع برخوردار خواهد بود. از آنجا که در نظام حقوقی ایران، قانونی در مورد رحم جایگزین و ماهیت آن به تصویب نرسیده، مساله حضانة طفل متولد از رحم اجاره ای خود چالش هایی را به همراه دارد که بررسی این موضوع از بسیاری از جهات حائز اهمیت است، چرا که بعد از اثبات مشروعیت و نسب طفل متولد از رحم اجاره ای روشن شدن بحث حضانة چنین اطفالی که روز به روز بر شمار آنها افزوده می شود گره از بسیاری از مشکلاتی خواهد گشود که نه تنها حامی حقوق طفل است بلکه آتش اختلافات مابین والدین حکمی و مادر جانشین را در نطفه خاموش خواهد کرد.

۲- اهمیت تحقیق

فرزند نقش ویژه ای در استحکام نظام خانواده دارد و کمتر کسی است که از داشتن این نعمت چشم پوشی کند. باین وجود به علت مشکلات عدیده ناباروری، موضوع رحم اجاره ای، در جامعه کنونی از چنان اهمیت ورشد فزاینده ای برخوردار است که در بحث حضانة اطفال ناشی از آن گهگاه میان والدین حکمی و مادر جانشین جدال هایی صورت می گیرد که برای پیشگیری از چنین معضلی نظام قانونگذاری ما باید مقتدرانه موادی را در جهت پر کردن این خلاء های قانونی به تصویب برساند.

۳-اهداف تحقیق

از آنجا که مسأله حضانت طفل متولد از رحم اجاره ای تا کنون در فقه اسلامی و حقوق مورد بررسی مستقل قرار نگرفته است و این عدم بررسی موجب به وجود آمدن خلأهای قانونی در این زمینه شده است ضروری است با بررسی دقیق این مسأله در منابع فقهی و حقوقی و با عنایت به قواعد و اصول حاکم بر فقه و حقوق، بحث حضانت این طفل از زوایای گوناگون مورد بحث و بررسی قرار دهیم و به اهداف زیر دست پیدا کنیم:

۱-تبیین موضوع حضانت طفل متولد از رحم اجاره ای در فقه و حقوق ایران.

۲-تبیین اصول، قواعد، شرایط و آثار حاکم بر حضانت طفل متولد از رحم اجاره ای در حقوق موضوعه ایران و فقه اسلامی.

۳-ارائه پیشنهادهای اصلاحی و تکمیلی برای حقوق موضوعه ایران.

۴-سؤالات تحقیق

با توجه به اهداف تبیین شده در این پایان نامه بر آن هستیم تا به این سؤالات پاسخ گوییم:

۱-حضانت طفل متولد از رحم جایگزین در حالت جانشینی در بارداری متعلق به کیست؟

۲-اگر در آزمایشگاه به طور اشتباهی به جای اسپرم زوج، اسپرم مرد اجنبی را با منی زوجه مخلوط کنند و سپس به رحم زوجه تزریق کنند در این صورت حضانت طفل با چه کسی است؟

۳-آیا حکم قرابت رضاعی را می توان به بارداری جانشینی جریان داد و زن صاحب رحم را در حکم مادر جانشین دانست؟

۵-فرضیات

۱-در هر صورت حضانت طفل متولد شده با مادر واقعی(صاحب نطفه) است نه مادر جانشین.

۲-حکم ولد شبهه در این قضیه جاری است و طفل ملحق به مرد اجنبی و زوجه است و در هفت سال اول زندگی طفل، زوجه نسبت به حضانت طفل مقدم است.

۳-بله، از آنجا که ملاک قرابت رضاعی شیر مادر است با وحدت ملاک می توان گفت جنین نیز از شیر ی بدن مادر جانشین

تغذیه میشود.

۶- پیشینه موضوع

حضانت از جمله موضوعاتی است که از سابقه طولانی برخوردار است اما در رابطه با رحم اجاره ای موضوعی نوین است. گرچه این پدیده در جامعه کنونی بسیار شایع است اما دارای خلأ های قانونی است. در لابلای منابع فقهی، به کرات از حضانت سخن به میان آمده است لکن در خصوص حضانت اطفال متولد از رحم اجاره ای کتاب فقهی یا حقوقی مستقلی در رابطه با آن نگاشته نشده است. البته در دانشگاه های مختلف کشورمان پایان نامه هایی با عنوان بررسی وضعیت فقهی و حقوقی جنین آزمایشگاهی دفاع شده است اما آنچه پژوهش حاضر را ممتاز از دیگر پژوهش ها می نماید، بررسی حضانت چنین طفلی در جدال بین مادر حکمی و مادر جانشین است.

در پایان نامه می توان به منابعی برخورد که اشاراتی به حضانت چنین طفلی داشته اند و می توان از آنها در نگارش پایان نامه استفاده کرد:

۱- کاتوزیان، ناصر، حقوق مدنی خانواده، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۴

۲- شهیدی، مهدی، روش های نوین تولید مثل انسانی از دیدگاه فقه و حقوق (مجموعه مقالات) پژوهشکده ابن سینا، سمت، تهران، ۱۳۸۰

۳- نایب زاده، عباس، بررسی حقوقی روشهای نوین بارداری مصنوعی مادر جانشین، اهدای تخمک/جنین، چ اول، تهران، انتشارات مجد، ۱۳۸۰

۴- صفایی، حسین، امامی، اسدالله، حقوق خانواده، تهران، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۳۸۴

۷- روش شناسی تحقیق

این تحقیق به شیوه توصیفی تحلیلی و با مراجعه به منابع کتاب خانه ای، سایت های مرتبط و استفاده از استفتائات مراجع تقلید صورت می پذیرد. ابتدا داده های مورد نیاز جمع آوری و فیش برداری می شود؛ سپس به تنظیم، تبیین و تحلیل آنها خواهیم پرداخت.

۸- چهارچوب نظری

این پژوهش از حوزه حقوق خصوصی در مبحث نگهداری و تربیت اطفال انجام می‌گیرد و روش تحلیل و ارزیابی مسائل با نگرش اصولی و در اثبات مسائل از ادله اربعه (قرآن، روایات، اجماع، عقل) استفاده می‌گردد.

فصل اول

کلیات

۱-۱-مفهوم شناسی

۱-۱-۱-تلقیح مصنوعی و انواع آن

۱-۱-۱-۱-تعریف تلقیح مصنوعی

تلقیح در لغت به معنی باردار کردن و لقاح به معنی باردار شدن است و تلقیح مصنوعی در اصطلاح عبارت از این است که زن را با وسایل مصنوعی و بدون اینکه نزدیکی صورت گیرد آبستن کنند و به تعبیر دیگر اسپرماتوزئید را با وسایل پزشکی وارد رحم زن کرده و از این راه او را باردار نماید. (صفایی، امامی، ۱۳۸۷، ص ۳۲۵)

۱-۱-۱-۲-انواع تلقیح مصنوعی

امروزه درمان ناباروری از طریق تلقیح مصنوعی به روش های مختلفی صورت می پذیرد:

۱-۱-۱-۱-۲-۱-تلقیح اسپرم شوهر به همسر

در مواردی با وجود اینکه شوهر از لحاظ جسمی سالم و اسپرم او قدرت بارور کردن تخمک زن را دارد اما بنا به عواملی نمی تواند زوجه خود را از طریق موافقه و به صورت طبیعی باردار نماید که در این صورت با استفاده از تکنیک های کمکی تولید مثل، اسپرم شوهر به زن تلقیح می گردد.

در این روش چون تلقیح مصنوعی به روش تزریق اسپرم شوهر به همسر قانونی او صورت می گیرد، این عمل کاملاً مشروع و جایز است و طفل مولود نیز مشروع و قانونی می باشد. به هر حال در این شیوه باید جهات شرعی رعایت گردد و سبب انجام عمل حرام مانند التذاذ یا لمس عورت نشود. البته در مورد لمس یا نظر پزشک بیشتر فقها معتقدند که چون این مسئله از موارد درمان است در حد ضرورت و نیاز جایز است. (حضرتی شاهین دژ، ۱۳۸۷، ص ۱۸۳)

۱-۱-۱-۲-۲-۱-۱-تلقیح اسپرم مرد بیگانه به رحم زن نازا

در برخی موارد که شوهر قدرت بارور کردن زوجه را ندارد یا اصولاً فاقد اسپرم است. تنها راه حل موجود استفاده از

اسپرم مرد بیگانه برای بارور کردن زن است.

در خصوص مشروعیت این عمل با توجه به آیه مبارکه «قد افلح المؤمنون...والذین هم لفروجهم حافظون» (سوره مومنون، آیه ۱-۷) گفته شده است که اصل و قاعده اولیه درباره اعمال مربوط به فرج ها به وجوب حفظ آن از همه کس و همه گونه اعمال است مگر همسر و کنیز که از ذیل حکومت این قاعده عمومی خارج است. یعنی هر گونه اعمال مربوط به فرج که بین مرد و همسر و کنیزش نباشد حرام است مگر اینکه مخصص و دلیل دیگری که مورد قبول شرع است یافت شود که بتواند عموم این آیات را تخصیص دهد. (همان، ص ۸۰)

۱-۱-۱-۲-۳- تلقیح تخمک زن بیگانه به رحم زن نازا

این روش در جایی صورت می پذیرد که علت نازایی، فقدان تخمک زن باشد که در این صورت تخمک زن بیگانه به رحم زن نازا تزریق می گردد تا پس از آمیزش وی با شوهرش فرزندی از این تخمک و اسپرم شوهر زن نازا حاصل شود. اکثر فقها این روش تلقیح را نیز همانند شیوه اخیر جایز نمی دانند مثلاً در این خصوص آیت الله صافی گلپایگانی در پاسخ استفتائی که از ایشان شده ضمن استدلال، به آیات و روایات مبتنی بر حرمت این شیوه، اشاره نموده است. (حرم پناهی، ۱۳۸۲، ص ۴۰۴)

۱-۱-۱-۲-۴- تلقیح اسپرم و تخمک بیگانه در محیط آزمایشگاه و انتقال آن به رحم

در این روش ابتدا نطفه زن و مرد استخراج شده و جهت انتقال به رحم آماده می شود. در جواز این مرحله تردید وجود ندارد چون در زمره عناوین محرمانه نیست. البته حرمت این عمل به سبب ارتکاب گناه از محل بحث خارج است. سپس نطفه ترکیب شده در رحم زن کاشته می شود. در خصوص کاشت نطفه در رحمی که آن رحم برای صاحب اسپرم حرام است گفته شده که چون در آیات مربوطه مباشرت در انتقال نطفه شرط نشده این مورد نیز مشمول حرمت است ضمن این که خبر ابن سیابه نیز بر حرمت این فرض دلالت می کند چون بر طبق این روایات در جایی که وقوع نکاح مورد تایید باشد احتیاط واجب است، به طریق اولی چنین فرضی را که قطعاً نکاحی صورت نگرفته است شامل می شود. (رضانیا